

KULTURA EDUKACJA

Kwartalnik 2008, nr 4 (68)

Alicja Chyła

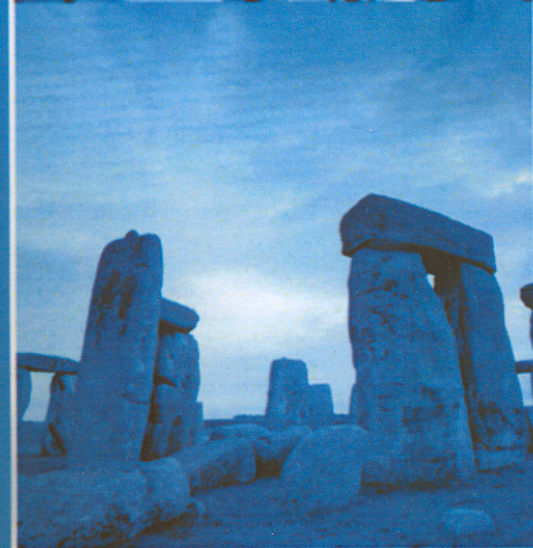
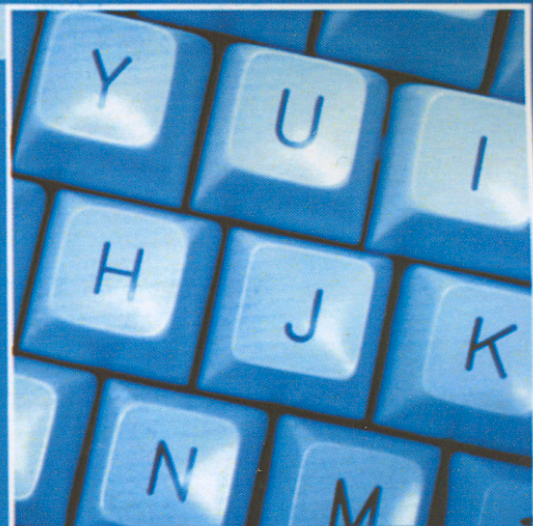
Le parkour – sport, moda czy subkultura?

Ryszard Wisniewski

VIII Polski Zjazd Filozoficzny

Jacek Kurzępa (rec.)

*Marta Maria Urlińska, Szkoła polska
na obczyźnie wobec dylematów
tożsamościowych*

KULTURA EDUKACJA

Kwartalnik 2008, nr 4 (68)

wydawnictwo
adam marszałek

RECENZENT TOMU
prof. dr hab. Władysław Misiak

RADA NAUKOWA

Czesław Banach, Anna Bugalska, Iwona Centka, Kazimierz Denek, Wielisława Furmanek, Władysław Grygolec, Jerzy Hauziński, Stanisław Kawula, Kazimierz Krzysztofek, Stefan Kwiatkowski, Zbigniew Lachowicz, Tadeusz Lewowicki, Czesław Łapicz, Adam Marszałek, Maria Mendel, Czesław Mojsiewicz, Longin Pastusiak, Jarosław Piątek, Renata Podgórzeńska, Maciej Sekunda, Bronisław Siemieniecki, Konrad W. Studnicki-Gizbert, Stanisław Widerszpil, Tadeusz Zawadzak, Marcin Żółtak

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Ryszard Borowicz – redaktor naczelny
Krystyna Szafraniec, Włodzimierz Tyburski

SEKRETARZE

Joanna Marszałek-Kawa, Arkadiusz Karwacki, Justyna Brylewska

TŁUMACZENIE

Mariusz Popławski

REDAKCJA TECHNICZNA

Iwona Banasiak

TYTUŁ DOFINANSOWANY PRZEZ MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

© Copyright by Wydawnictwo Adam Marszałek

Toruń 2008

ISSN 1230-266X

Prenumeratę instytucjonalną można zamawiać w oddziałach firmy Kolporter S.A. na terenie całego kraju.
Informacje pod numerem infolinii 0801-205-555 lub na stronie internetowej
<http://www.kolporter-spolka-akcyjna.com.pl/prenumerata.asp>

Redakcja kwartalnika „Kultura i Edukacja”, ul. Lubicka 44, 87-100 Toruń, tel. 056 660 81 60, 664 22 35,
664 22 36 w. 25, e-mail: justyna@marszalek.com.pl; kie@marszalek.com.pl
Wydawnictwo Adam Marszałek • 87-100 Toruń, ul. Lubicka 44, tel./fax 056 648 50 70, 66 42 235
Internet: <http://www.marszalek.com.pl>, e-mail: info@marszalek.com.pl
Drukarnia nr 2 • ul. Warszawska 52, 87-148 Łysomice, tel. 056 659 98 96

SPIS TREŚCI

ARTYKUŁY–STUDIA

AGNIESZKA JERAN

Ludzie nauki w Polsce – między mobilnością a migracją 7

ANDRZEJ LIS

*Mobilność studentów i umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego
jako czynnik wspomagający konkurencyjność Polski w Unii Europejskiej* 21

BEATA STACHOWIAK

Młodzi Polacy na uczelniach europejskich – realne szanse czy tylko marzenia? ... 34

NATALIA KRZYŻANOWSKA

*„Czego Jaś-ia się nie nauczy, tego Jan-ina nie będzie umiał-a”, czyli
o przyczynach (nie)obecności kobiet w sferze publicznej* 43

KOMUNIKATY–OMÓWIENIA

KATARZYNA STADNIK

*Walka młodych kotek. Kultura ukrytej agresji i rywalizacji jako wszechobecny
element dziewczęcej codzienności w perspektywie socjologii* 56

ALICJA CHYŁA

Le parkour – sport, moda czy subkultura? 73

BARBARA OBER-DOMAGALSKA

*Normy etyczne, jakich powinien przestrzegać pracownik – w opinii polskiej
i norweskiej młodzieży szkół średnich* 88

ANNA TUROWSKA
Preferencje rozdziału dóbr u młodzieży maturalnej 103

MAREK MARIUSZ TYTKO
*Pedagogy kultury: Stefan Szuman, Irena Wojnar, Maurice Debesse –
relacje w świetle zachowanych listów i wspomnień* 112

KOMUNIKATY SPECJALNE

RYSZARD WIŚNIEWSKI
VIII Polski Zjazd Filozoficzny 123

MARCIN JARANOWSKI
Refleksje z obrad Sekcji Etyki 130

KINGA KAŚKIEWICZ
Pole problemowe estetyki 133

MACIEJ DOMBROWSKI
Zjazd w ogładzie przedstawiciela wstępującego toruńskiego pokolenia 136

RECENZJE–SPRAWOZDANIA

Jacek Kurzępa (rec.): Marta Maria Urlińska, *Szkoła polska na obczyźnie
wobec dylematów tożsamościowych* 144

Maria Marta Urlińska: *Komentarz do recenzji książki* 156

Arkadiusz Karwacki (rec.): John Kenneth Galbraith, *Gospodarka
niewinnego oszustwa. Prawda naszych czasów* 161

Marta Sikora-Lisewska: *Sprawozdanie z seminarium „Młodzi Polacy
na rynku europejskim”* 171

Karolina Kaszlińska: *Sprawozdanie z konferencji „Edukacja społeczeństwa
XXI wieku”* 176

Beata Stachowiak

MŁODZI POLACY NA UCZELNIACH EUROPEJSKICH – REALNE SZANSE CZY TYLKO MARZENIA?

---

1. Wstęp

O poziomie rozwoju danego kraju informują nas nie tylko wskaźniki gospodarcze, takie jak: wielkość produktu PKB, poziom wzrostu gospodarczego czy też udział PKB w parytecie siły nabywczej, ale także wskaźniki opisujące stan edukacji. Do wielkości opisujących edukację w danym kraju należą niewątpliwie: współczynnik skolaryzacji w różnych typach szkół, odsetek młodzieży studiującej, udział dorosłych w kształceniu ustawicznym, wielkość wydatków na edukację itp. To jednak nie wszystkie wskaźniki, gdyż w dobie globalizacji należy także uwzględnić liczbę obywateli odbywających studia poza granicami swojego kraju. Studia w innym kraju przynoszą wielorakie korzyści, otwierają młodych ludzi na inne kultury, pozwalają nie tylko na poznanie innych języków, ale także na ich doskonalenie. Doświadczenia zdobyte podczas nauki w innych krajach mogą także okazać się bardzo pomocne w późniejszej karierze zawodowej, przecież współcześnie nie tylko działania biznesowe mają międzynarodowy wymiar.

W przeszłości możliwość studiowania poza granicami Polski mieli tylko nieliczni, często były to dzieci osób z pezetpeerowskiego establishmentu. Na szczęście dzisiaj jest już inaczej. Przemiany, które zaszły po 1989 roku, zaowocowały m.in. otwarciem granic dla Polaków, w tym także dla młodych ludzi, którzy chcą się uczyć poza ojczyzną. Polska uzyskała również dostęp do wielu programów europejskich, w tym także do projektów o charakterze edukacyjnym współfinansowanych przez Unię Europejską.

2. Nauka za granicą

Rozważając możliwości, jakie ma obecnie młody człowiek, który chce studiować poza granicami kraju, możemy stwierdzić, że jest ich kilka. Co ważne, decyzję o studiowaniu poza Polską może podjąć w kilku momentach swojego życia. Pierwszym jest przełom gimnazjum i liceum, kiedy to młody człowiek może wybrać szkołę z międzynarodową maturą, która otwiera drzwi wielu uczelni na całym świecie. Kolejnym etapem, na którym można podjąć tę ważną decyzję, jest okres studiów. Obecnie polski student może wziąć udział w programie Erasmus, zarówno studiując na pierwszym stopniu studiów, jak i na drugim. Są także oferty dla doktorantów, czyli studentów stopnia trzeciego. Ale to nie wszystkie możliwości. Kolejne obejmują kształcenie ustawiczne, które także jest możliwe poza granicami Polski. Do tej właśnie grupy odbiorców jest skierowany program Grundtvig.

Osoba, której celem są studia poza granicami Polski, ma także inne drogi zrealizowania swoich planów. Może ubiegać się o stypendium np. Komisji Fulbrighta lub skorzystać z systemu stypendialnego DAAD i w przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku w ten sposób spełnić swoje marzenia. Pewnym rozwiązaniem jest także wyjazd prywatny do innego kraju i kontynuowanie nauki na zagranicznej uczelni. Obywatelstwo Unii Europejskiej ułatwia te kwestie. W każdym jednak wypadku warto skorzystać z informacji publikowanej przez Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej, aby sprawdzić, czy dyplom zdobyty poza granicami Polski będzie nostryfikowany w naszym kraju.

3. Matura Międzynarodowa

Matura Międzynarodowa to z pewnością propozycja dla osób zdolnych, pracujących, o sprecyzowanych planach, dobrze poinformowanych w zakresie oferty edukacyjnej w naszym kraju i raczej pochodzących z ośrodków wielkomiejskich. Stowarzyszenie International Baccalaureate Diploma zrzesza obecnie około 1300 szkół na całym świecie, w tym 11 placówek z Polski. To dosyć ekskluzywny klub, ale uzyskanie certyfikatu Matury Międzynarodowej otwiera drzwi wielu renomowanych uczelni na świecie. Do szkół wyższych, które rekrutują kandydatów bez egzaminów wstępnych na podstawie certyfikatu Matury Międzynarodowej, należą m.in. uniwersytety w Oxfordzie i Cambridge, Yale, Harvardzie czy też Massachusetts Institute of Technology – to przecież światowa czołówka.

Jednak Matura Międzynarodowa to rozwiązanie, które wymaga wytężonej pracy. Po pierwsze, uczeń decydujący się na IB musi biegle znać język angielski, gdyż

jest on językiem wykładowym. Po drugie, egzamin maturalny obejmuje więcej przedmiotów niż tradycyjny egzamin maturalny. Każdy z uczniów wybiera trzy przedmioty na poziomie wyższym oraz trzy przedmioty na poziomie niższym. Wybór określa poziom egzaminów końcowych. Obowiązkowymi przedmiotami są język polski, język obcy oraz matematyka. Ponadto uczeń musi wybrać po jednym przedmiocie z grupy przedmiotów społecznych, eksperymentalnych oraz jeden przedmiot określony mianem dodatkowego. Oprócz tego uczeń jest zobowiązany do napisania pracy dyplomowej oraz do udziału w interdyscyplinarnych zajęciach o nazwie teoria wiedzy i do aktywnego uczestnictwa w działalności pozaszkolnej w wymiarze sześciu godzin tygodniowo. Wkład pracy włożony w uzyskanie międzynarodowej matury jest bardzo duży, ale to inwestycja, która w przyszłości może się bardzo opłacać. Jednak jest to rozwiązanie skierowane do niewielkiej grupy młodych ludzi, nie jest ono powszechne.

4. Program Erasmus

Program Erasmus jest programem skierowanym do studentów. Dzięki niemu student może część studiów odbywać w innym kraju. Polska bierze udział w tym programie od roku akademickiego 1998/1999. Początkowo w programie brała udział niewielka grupa studentów, ale, jak wiadomo, początki zawsze bywają trudne. Jednak z roku na rok zainteresowanie polskich studentów było coraz większe, a do programu przystępowało coraz więcej polskich szkół wyższych. Dane z 25 sierpnia 2008 roku wskazują na to, iż obecnie w programie bierze udział 239 polskich szkół wyższych (na ogólną liczbę ponad 5000 uczelni z 31 krajów). Polscy studenci są coraz bardziej aktywni, co ilustrują dane z tabeli 1. Ukazują udział Polaków w programie Erasmus w liczbach bezwzględnych oraz w udziale procentowym. Wyraźnie widać, iż w przeciągu siedmiu lat udział Polaków w tym programie wzrósł dwukrotnie. To bardzo dobry wynik. Na podstawie tych danych liczbowych możemy stwierdzić, iż program Erasmus staje się coraz bardziej popularny wśród polskich studentów. To zresztą także widać, gdy porównamy udział naszych studentów z udziałem studentów z innych państw. Dane liczbowe dowodzą tego, że mobilność polskich studentów jest znaczna.

W roku akademickim 2006/2007 największą grupę stanowili stypendyści Erasmusa z Niemiec – 15%, następnie Hiszpanie i Francuzi – 14%, na czwartym miejscu Włosi – 11%, na piątym miejscu znaleźli się właśnie studenci z Polski ze wskaźnikiem 7%. Należy podkreślić, że nasi studenci zajęli pierwsze miejsce wśród krajów byłego bloku wschodniego. Te wyniki oczywiście cieszą, jednak gdy prze-

Tabela 1. Dane liczbowe dotyczące udziału studentów w programie Erasmus w latach 2000–2007

Rok akademicki	Liczba studentów biorących udział w programie	Liczba polskich studentów biorących udział w programie	Udział procentowy polskich studentów w programie
2000/2001	111092	3691	3,3%
2001/2002	115432	4323	3,8%
2002/2003	123957	5419	4,4%
2003/2004	135586	6276	4,6%
2004/2005	144037	8390	5,8%
2005/2006	154421	9974	6,5%
2006/2007	159324	11219	7%

Źródło: <http://www.erasmus.org.pl>, obliczenia własne.

analizujemy dane z polskich uczelni, okazuje się, że większość studentów wyjeżdżających w ramach stypendium, to studenci renomowanych uczelni z dużych miast. W tabeli 2 zostały umieszczone informacje – w liczbach bezwzględnych – z których uczelni wyjeżdża najwięcej studentów. Są to szkoły wyższe, które w różnych rankingach osiągają wysokie miejsca. Można więc wysnuć wniosek: studenci z uczelni w ośrodkach wielkomiejskich mają realnie większą szansę wyjazdu na to stypendium. Dla studentów z niewielkich uczelni to raczej tylko marzenia. Potwierdzają to dane, które wskazują na to, iż są w Polsce uczelnie, które organizują w ciągu roku jeden wyjazd stypendialny, a są też i takie, które nie przystąpiły do tego programu, tym samym ograniczając możliwości rozwoju swoim studentom.

Tabela 2. Uczelnie przodujące w wysyłaniu studentów w ramach programu Erasmus w latach 2000–2007

Rok akademicki	Uniwersytety	Politechniki
2000/2001	UW, UAM, UŁ	PŁ, PW, PŚ
2001/2002	UW, UAM, UŁ	PŁ, PW, PŚ
2002/2003	UW, UAM, UŁ	PŁ, PW, PWr
2003/2004	UW, UAM, UJ	PŁ, PŚ, PW
2004/2005	UW, UJ, UWr	PŁ, PWr, PW
2005/2006	UW, UJ, UAM	PŁ, PWr, PW
2006/2007	UW, UJ, UAM	PŁ, PW, PWr

Źródło: <http://www.erasmus.org.pl>, opracowanie własne.

Według danych zawartych w tabeli 2 najczęściej studentów wysyłają Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Łódzki, raz w pierwszej trójce znalazł się Uniwersytet Wrocławski. W przypadku politechnik wiodącymi są: Politechnika Łódzka, Politechnika Warszawska, Politechnika Śląska oraz Politechnika Wrocławska. Dane te pokrywają się z rankingami miesięcznika „Perspektywy”, np. w roku 2007 pierwsza piątka w kategorii uniwersytetów była następująca: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Uniwersytet Wrocławski oraz Uniwersytet Mikołaja Kopernika, a w przypadku szkół technicznych: Politechnika Warszawska, Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Wrocławska, Politechnika Łódzka oraz Politechnika Śląska. Zbieżność tych dwóch wskaźników jest wysoka, jednak same liczby bezwzględne nie dają pełnego obrazu. Wydaje się wskazane, aby te dane rozpatrywać w odniesieniu do ogólnej liczby studentów. Może wówczas powstać swoisty wskaźnik „erasmutyzacji”, czyli wskaźnik studentów biorących udział w programie Erasmus w ogólnej liczbie studentów wyrażony w promilach. W tabeli 3 został on przedstawiony dla uniwersytetów działających w Polsce.

Tabela 3. Wskaźnik „erasmutyzacji” na uniwersytetach w roku akademickim 2006/2007

Uniwersytet	Wskaźnik	Uniwersytet	Wskaźnik
Białystok	5,3‰	Opole	1,6‰
Bydgoszcz	1,1‰	Poznań	12,5‰
Gdańsk	7,9‰	Rzeszów	4,2‰
Katowice	6,6‰	Szczecin	4,8‰
Kraków	14,6‰	Toruń	7,5‰
Lublin (UMCS)	3,8‰	Warszawa (UW)	17‰
Lublin (KUL)	5,7‰	Warszawa (UKW)	3,9‰
Łódź	8,6‰	Wrocław	17,1‰
Olsztyn	3,3‰	Zielona Góra	2,9‰

Źródło: <http://www.erasmus.org.pl>, obliczenia własne.

Jak możemy zauważyć, sytuacja nieco się zmienia, ale nie są to zmiany diametralne. Wciąż jest zauważalna prawidłowość, duże ośrodki akademickie są aktywne pod względem udziału studentów w programie Erasmus. Podobnie sytuacja przedstawia się w wyższych szkołach technicznych. Dane w tabeli 4 przedstawiają udział – w promilach – studentów biorących udział w programie stypendialnym Erasmus. Okazuje się, że znowu górą są ośrodki wielkomiejskie. Ale nie tylko wielkość miasta

jest determinantem wpływającym na fakt uczestniczenia w programie Erasmus, jest nim także płeć, aż 2/3 stypendystów stanowią kobiety. Wynika to z tego, że są one bardziej aktywne od mężczyzn, ale i też i liczba studiujących kobiet jest wyższa.

Tabela 4. Wskaźnik „erasmutyzacji” na politechnikach w roku akademickim 2006/2007

Politechnika	Wskaźnik	Politechnika	Wskaźnik
Białystok	7,9‰	Lublin	4,6‰
Bielsko-Biała	8,9‰	Łódź	16,4‰
Bydgoszcz	1,8	Opole	7,7‰
Częstochowa	2,5‰	Poznań	10,6‰
Gdańsk	10,7‰	Radom	2,8‰
Gliwice	7,3‰	Rzeszów	4,1‰
Kielce	2,5‰	Szczecin	7‰
Koszalin	3,1‰	Warszawa	10,1‰
Kraków (AGH)	4,8‰	Wrocław	16,4‰
Kraków (Politechnika)	9,9‰		

Źródło: <http://www.erasmus.org.pl>, obliczenia własne.

Pisząc o programie Erasmus, nie można zapominać o powodach, dla których studenci w nim uczestniczą. Najczęściej wymienianymi jest chęć zdobycia europejskiego doświadczenia – 79% wskazań w roku akademickim 2005/06, wymiar kulturowy był ważny dla 55% studentów, a względy akademickie dla 51% w roku akademickim 2005/2006. Ważną rolę odgrywają także plany zawodowe – 47% odpowiedzi respondentów. Z wyjazdem na zagraniczną uczelnię stypendyści wiążą pewne nadzieje, z pewnością chcieliby poznać lokalne środowisko, zintegrować się z uczelnią partnerską, poznać realia, kulturę innego kraju. Nie zawsze jednak plany zostają zrealizowane, a ocena pobytu na stypendium Erasmusa też nie zawsze jest bardzo wysoka. I tak, uśredniona ocena dotycząca integracji z lokalnym środowiskiem studenckim w roku akademickim 2006/2007 wyniosła 2,94 w skali od 1 do 5. Natomiast pokrycie potrzeb studenta kształtowało się na poziomie 2,89, a ocena korzyści osobistych wyniosła aż 4,65 w skali pięciostopniowej. Aspekt poprawy umiejętności językowych też jest bardzo ważny, dane wskazują na to, że istnieje statystycznie (na podstawie testu χ kwadrat) istotna różnica w ocenie umiejętności językowych. Studenci także w sposób zdecydowany stwierdzają, iż odbycie części studiów za granicą może okazać się pomocne w przyszłej karierze, w roku 2006/2007 aż 92% było tego zdania. Ponadto aż 95% studentów jest przekonanych

o tym, że doświadczenia zdobyte za granicą są tak znaczące dla ich przyszłej kariery zawodowej oraz że doświadczenie zdobyte podczas udziału w programie są na tyle ważne, iż są skłonni rozważyć podjęcie pracy w kraju członkowskim Unii Europejskiej po zakończeniu studiów.

Siłą rozwoju społeczeństw jest postęp techniczny, to bardzo ważny czynnik. Dlatego też niezbędna jest międzynarodowa wymiana kadry inżynierskiej, wszelakie wyjazdy, staże, kursy prowadzą do rozwoju intelektualnego, organizacyjnego i zawodowego kadry technicznej. Ale te wyjazdy powinny rozpocząć się już w okresie studiów. Jednak nauki techniczne nie należą do tej grupy, z której studenci najczęściej wyjeżdżają na stypendium Erasmusa. W roku 2006/2007 najwięcej studentów wyjechało w grupie biznes i zarządzanie – aż 32 437 studentów, na drugim miejscu znajdowały się filologie i języki obce, w kategorii tej odnotowano 23 800 wyjazdów. Nauki techniczne znalazły się na czwartym miejscu z 17 210 stypendystami, medyczne na szóstym z 9106 studentami, a matematyka i informatyka na siódmym z 5290 wyjazdami. Oczywiście, trudno określić, jaka kategoria nauk jest ważniejsza, jednak dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego są ważne w szczególności nauki techniczne, matematyka i informatyka. Wydaje się, że Europa, chcąc wypełnić chociażby częściowo założenia strategii lizbońskiej, powinna większą wagę przykładac do nauk technicznych i ścisłych. Również jeżeli chodzi o wyjazdy polskich studentów, układ dziedzinowy jest podobny, najwięcej studentów wyjeżdża w zakresie biznesu i zarządzania.

Kończąc rozważania na temat udziału polskich studentów w programie Erasmus, możemy stwierdzić, że ta droga jest wybierana przez coraz większą liczbę studentów. Z tym że najczęściej wyjeżdża młodzież z ośrodków wielkomiejskich.

5. Inne możliwości

Zainteresowani studiami poza granicami Polski mogą także wybrać drogę prywatnego wyjazdu i kontynuowania nauki na wybranej przez siebie zagranicznej uczelni. Całą procedurę z pewnością ułatwia fakt, że Polska jest krajem członkowskim Unii Europejskiej. Na przykład studia na francuskich uczelniach państwowych dla Polaków są bezpłatne, pewną barierą jest znajomość języka francuskiego, gdyż programów w języku angielskim jest znacznie mniej. Aby dostać się na studia we Francji należy posiadać świadectwo maturalne, biegle posługiwać się językiem francuskim, uiścić opłatę wpisową oraz wykupić obowiązkowe ubezpieczenie. W szkołach prywatnych obowiązują nieco inne wymagania i studia są na ogół płatne.

W przypadku studiów w Szwecji ważną niewątpliwie informacją jest to, iż studia są bezpłatne, ale obowiązkowe są składki na związki studenckie oraz opłaty za testy zdolności i materiały. Na większości kierunków nie ma egzaminów wstępnych, ale na obleganych tak, pozostałe wymagania to posiadanie świadectwa maturalnego. Z innymi kosztami musi liczyć się osoba, która zdecyduje się na studia w Austrii. Po pierwsze, nauka jest płatna, a wysokość czesnego zmienia się co rok, obecnie opłata za semestr wynosi 363 euro w przypadku studentów z państw Unii Europejskiej. Zazwyczaj nie przeprowadza się egzaminów wstępnych, ale w pewnych przypadkach przewidziano testy predyspozycji.

Dokładna analiza dotycząca warunków studiowania w Europie prowadzi do pewnych wniosków. Do podjęcia studiów wystarczy zazwyczaj polskie świadectwo maturalne, ale na niektórych kierunkach są egzaminy wstępne lub testy predyspozycji. W części krajów studia są bezpłatne, ale trzeba się liczyć z tym, że obowiązują opłaty typu: wpisowe, ubezpieczenie, opłaty za materiały dydaktyczne czy też wpłaty na związki studenckie. Czasami też i studia są płatne. Jednak ofertę zagranicznych uczelni należy rozważać szczególnie wtedy, gdy kandydat może się pochwalić bardzo dobrą znajomością języka obcego.

6. Podsumowanie

Obecnie młodzi obywatele Polski mają wiele możliwości studiowania poza granicami kraju, jednak dla części z nich pozostaną to tylko marzenia. Bariery są nie tylko względy finansowe, ale także umiejętności językowe. W wielu przypadkach ma wpływ także wielkość miasta, w której studiuje młody człowiek. Są także bariery mentalnościowe, które bardzo trudno pokonać. Na szczęście, dla części młodych ludzi studia za granicą to realne szanse, można to stwierdzić chociażby po analizie danych z programu Erasmus. Niestety, jak zwykle i pod tym kątem istnieje zróżnicowanie wśród młodych Polaków.

Ciekawym obszarem badawczym byłoby także poszukiwanie odpowiedzi na pytania: czy i jak wyjazd na studia poza granice Polski ma wpływ na przyszłą karierę? Czy młodzi Polacy wracają do kraju po zakończeniu zagranicznych studiów? Jakimi doświadczeniami różnią się od swoich rówieśników, którzy studiowali w kraju?

LITERATURA:

Erasmus w Polsce w roku akademickim 2006/2007. Wyjazdy studentów i nauczycieli akademickich, Warszawa 2008.

<http://www.erasmus.org.pl>

<http://www.buwiwm.edu.pl/>

SUMMARY

In article been presented capabilities of young poles, when they want to study affectation Poland. In article it is discussed International Baccaalaureate Diploma, foundation of programs Erasmus and private studios abroad Poland.